

Agnieszka HYNAR*

Znaczenie otoczenia rynkowego w produkcji żywności w latach 2013–2014

Wstęp

Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej nastąpił znaczący rozwój polskiego przemysłu rolno-spożywczego. „Przemysł spożywczy jest jednym z najważniejszych działów gospodarczych w naszym kraju ze względu na to, że stanowi o wyżywieniu polskiego narodu, a na rynkach międzynarodowych jest liczącym się ekspertem napojów i żywności” [Firlej i Szymański 2012, s. 9–25]. Wzajemne powiązania pomiędzy rolnictwem a otoczeniem makroekonomicznym stanowiły istotny obszar badań w dziedzinie ekonomii, a relacje te, obecne w pracach takich autorów jak Theodor Schultz [1964], Vernon Ruttan [1971] czy Arthur Lewis [1954], były przedmiotem zainteresowania kolejnych badaczy mimo zmiany znaczenia rolnictwa w systemie gospodarczym [Czyżewski i Kułyk 2012, s. 45]. Głównym celem artykułu było przedstawienie oraz zwrócenie uwagi na otoczenie rynkowe, szczególnie na inwestycje w Polsce, bezpośrednie inwestycje zagraniczne w przemyśle spożywczym oraz kształtowanie się handlu zagranicznego. Każde przedsiębiorstwo rolno-spożywcze dąży do osiągnięcia wysokiej pozycji na arenie międzynarodowej, a w kraju chce zapewnić sobie wysoką efektywność funkcjonowania. W tym celu poszukuje się coraz nowszych rozwiązań dla osiągnięcia profesjonalnego zarządzania w przedsiębiorstwach funkcjonujących w przemyśle spożywczym, który jest najszybciej rozwijającą się częścią gospodarki żywnościowej, i co także można uznać za bezpośredni i pośredni efekt procesu integracji europejskiej [Lizińska 2010, s. 3]. Jako głównych inwestorów zagranicznych w przemyśle spożywczym można wymienić: Niemcy, Danię, Holandię i USA, a główne kierunki ekspansji naszych przedsiębiorstw to: Wielka Brytania, Ukraina, Czechy, Rosja, Norwegia, Słowacja, Węgry, Rumunia [Firlej, Żmija, 2014, s. 64.]. Niestety wielu badaczy podkreśla, że ekspansja polskich przedsiębiorstw oparta jest zwykle na kosztowych źródłach przewagi konkurencyjnej. Powszechnie uważa się, że są to: „wykształcenie i rozwój zintegrowanych zbiorów różnorodnych, wy-

* Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie.

jątkowych umiejętności, w decydującym stopniu wpływających na wartość dla odbiorców” [Pierścionek. Jurek-Stępień, 2006, s. 9–13].

Otoczenie rynkowe przemysłu spożywczego w Polsce

Otoczenie rynkowe dzieli się na wewnętrzne oraz zewnętrzne. Otoczenie rynkowe wewnętrzne to środowisko wewnętrzne organizacji, które obejmuje warunki panujące i siły działania występujące wewnątrz organizacji. W jego skład wchodzi:

- ❑ właściciele – prawo właściciela przypisuje się zarówno jednej osobie prowadzącej daną działalność jak również może to być kilkusobowa grupa osób nazywanych współnikami;
- ❑ zarząd – odpowiedzialny jest za nadzorowanie ogólnego zarządzania organizacją w celu zapewnienia najbardziej efektywnych interesów właścicieli;
- ❑ pracownicy – są ważnym elementem środowiska wewnętrznego organizacji zapewniającymi ciągłość procesu produkcji;
- ❑ fizyczne środowisko pracy – to otoczenie fizyczne i kulturowe, czyli siedziba i kultura organizacyjna firmy.

Otoczenie rynkowe zewnętrzne:

- ❑ otoczenie ogólne – dzieli się na wymiar ekonomiczny, społeczno-kulturowy, techniczny, prawno-polityczny oraz międzynarodowy;
- ❑ otoczenie zadaniowe, które jest bardziej złożone niż otoczenie ogólne, dostarcza więcej informacji, rozpoznaje czynniki bardziej interesujące dla systemu, a w jego skład otoczenia wchodzi konkurenci, klienci, dostawcy, regulatorzy oraz partnerzy strategiczni.

„Od momentu wejścia do Unii Europejskiej nastąpił gwałtowny wzrost eksportu polskiej żywności, pozwalając Polsce na uzyskanie pozycji poważnego eksportera netto. Najbliższe lata powinny być okresem dalszego wzrostu handlu zagranicznego. Jednak zwiększenie dodatniego salda obrotów może okazać się utrudnione ze względu na sytuację na rynku walutowym” [Urban 2008, s. 17]. Proces globalizacji polegał na wzroście współzależności i integracji państw, społeczeństw, gospodarek i kultur, czego efektem jest tworzenie się jednego świata jako światowego społeczeństwa [Firlej 2010, s. 2]. Proces ten został zapoczątkowany w latach dziewięćdziesiątych XX wieku. Jego celem było osiągnięcie wysokich poziomów produkcji przy ponoszeniu minimalnych kosztów, co związane było ze wzrostem korzyści wynikających z postępu technicznego i stosowania coraz to nowszych technologii w produkcji.

Przekształcenia transformacyjne, które miały miejsce w latach dziewięćdziesiątych XX w. dokonały rozpoczęcia nowej ery gospodarczej w Polsce oraz stworzyły nowe możliwości rozwojowe, które wiele lat wcześniej były cechą wysoko rozwiniętych państw Europy Zachodniej. Wstąpienie naszego kraju do

państw, w których efektywnie funkcjonuje gospodarka rynkowa umożliwiło wstąpienie do zglobalizowanych struktur gospodarczych i wyróżniało się do aktywnym uczestnictwem w międzynarodowej współpracy gospodarczej. Konkurencyjność przedsiębiorstw przemysłu rolniczego jest uzależniona i integralnie powiązana ze stanem funkcjonowania pozostałych ogniw agrobiznesu oraz poziomu rozwoju i unowocześnienia gospodarki [Firlej 2010, s. 163–175]. Poprawie efektywności i produkcji oraz pozycji konkurencyjnej służą procesy koncentracji i modernizacji. Dotyczy to także przedsiębiorstw w branżach rolno-spożywczych, które podczas wychodzenia z kryzysu światowego troszczyły się o swoją pozycję rynkową oraz możliwości eksportowe swoich produktów. Obecnie w nowoczesnie funkcjonującej gospodarce rynkowej, znaczącą wartość ma silna konkurencja, przejawiająca się siłą nabywców, która obniża pozycję producentów zmierzających do powiększenia wartości dodanej. Konkurencyjność firmy w dużym stopniu zależy od efektywności i umiejscowienia danej firmy oraz od rozwoju sektora i sposobu konkurowania na danym terenie. Duże znaczenie ma również zasobność terenu, na jakim powstały firmy, ich efektywność oraz skala produkcji. Czynnikiem endogenicznym agrobiznesu jest środowisko przyrodnicze, które w dużym stopniu służy rozwojowi rolnictwa. Za liczące się należy także uznać: ukształtowanie terenu, klimat, stosunki wodne oraz gleby, które w znaczącym stopniu są wykorzystywane przez produkcje rolną. W ostatnim okresie następują duże zmiany klimatyczne. Syntetycznie zdefiniowali to A. Czyżewski i A. Henisz-Matuszczak, którzy stwierdzili, że w procesie gospodarowania należy wykorzystywać następujące właściwości ziemi: żyzność, położenie klimatyczne i położenie ekonomiczne [Czyżewski, Henisz-Matuszczak 2006, s. 26]. Nadal występuje mało korzystna struktura zatrudnienia w rolnictwie. Pozytywnym skutkiem ma zatrudnienie w sektorze rolno-spożywczym, a posiadanie dużych umożliwia rozwój pracochłonnych kierunków produkcji rolnej oraz rolnictwa ekologicznego. Niestety, jak wskazuje B. Czyżewski wciąż za niewystarczającą należy uznać jakość struktur kierowania, które są niczym innym, jak różnymi formami integracji pionowej [Czternasty, Czyżewski 2007, s. 34]. Strukturę agrarną w Polsce należy uważać za niekorzystną. Infrastruktura techniczna ma do spełnienia również bardzo ważną rolę w kształtowaniu aktywizacji gospodarczej terenu. Pozytywnym zjawiskiem w ostatnich latach jest rozbudowa infrastruktury, której finansowaniem zajmują się samorządy lokalne. Niepokojąca jest wciąż nieodpowiednia dostępność rolników do wodociągów zbiorowych oraz kanalizacji. Obecnie przedsiębiorstwa polskiego przemysłu rolno-spożywczego dają gwarancję produkcji zdrowej i bezpiecznej żywności.

Polscy producenci żywności, działając w coraz trudniejszym międzynarodowym otoczeniu, to jest w warunkach agresywnej rywalizacji z podmiotami zagranicznymi, zarówno na rynku krajowym, jak i zagranicznym, zmuszeni są do szczególnego traktowania zagadnień związanych z konkurencyjnością [Olszańska, Szymańska 2014, s. 238]. Muszą oni stosować się do odpowiednich

reguł modelowanych przez unijne i globalne uwarunkowania, w przeciwnym wypadku zostaną zepchnięci do roli biernych członków, a nie pełnoprawnych partnerów gospodarczych. Obecnie, w dekadę po akcesji, występuje konieczność stworzenia strategii, która pozwoli na poprawę konkurencyjności na rynku krajowym, jak i międzynarodowym. Należy odnaleźć czynniki, które zdecydują o poziomie konkurencyjności przedsiębiorstw przemysłu spożywczego oraz ich sektorów. Rozpoznanie takich czynników określa w znacznym stopniu politykę oraz strategię działania poszczególnych podmiotów. Zmienność i złożoność otoczenia sprawia, że można go przedstawić według dwóch wymiarów. Pierwszy z nich jest to stopień zmienności. Dotyczy on zakresu, w jakim otoczenie jest stosunkowo stabilne lub dynamiczne. Drugi z nich to stopień jednorodności, który dotyczy zakresu w jakim środowisko jest stosunkowo proste lub złożone. Te dwa wymiary nakładają się na siebie pokazując poziom niepewności jaką spotyka instytucja. Produkty spożywcze posiadają stosunkowo niski poziom niepewności. Występującą na rynku konkurencję można określić według 5 sił Portera, które w funkcjonowaniu przemysłu spożywczego odgrywają znaczącą rolę. Jest to kolejno:

1. Zagrożenie ze strony nowych przedsiębiorstw wchodzących na rynek artykułów rolno-spożywczych. W dużej mierze takie zagrożenie zależy od sposobu i łatwości w jakim nowi konkurenci wchodzą na polski rynek spożywczy lub jakiś segment tego rynku.
2. Rywalizacja ze strony konkurentów bierze udział w samej istocie konkurencyjnych stosunków między firmami w danej gałęzi.
3. Zagrożenie pojawienia się produktów substytucyjnych w asortymencie produktów spożywczych to uprawnienie, w jakim alternatywne wyroby mogą zastąpić dotychczas sprzedawane lub zmniejszyć zapotrzebowanie na nie.
4. Siła nabywców jest to zakres, w jakim kontrahenci produktów spożywczych są w stanie wywierać wpływ na dostawców.
5. Siła dostawców to zakres, w jakim dostawcy mogą oddziaływać na potencjalnych nabywców.

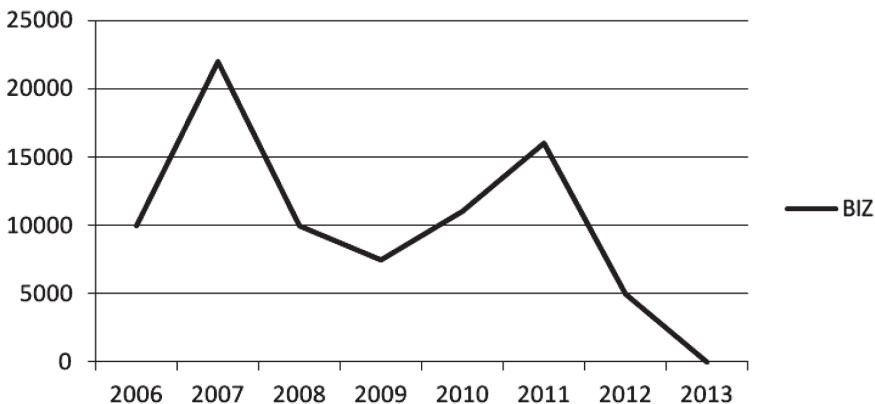
Pięć sił konkurencji można regularnie poddawać badaniom i oceniać, pomimo tego, że zawsze mogą one podlegać nieoczekiwanym zaburzeniom i zmianom.

Rynek fuzji i przejęć w polskim przemyśle spożywczym

W polskim przemyśle spożywczym rynek fuzji oraz przejęć cechował się od początku lat dziewięćdziesiątych zasadniczo dwoma ważnymi cechami. Dotyczył on procesów przekształceń własnościowych, ponieważ zakłady przemysłu spożywczego były w większości własnością państwa. Drugą z kolei bardzo ważną cechą było branie czynnego udziału w kooperacji międzynarodowej. „Fuzja ma miejsce wówczas, gdy na zasadzie dobrowolności i równorzędności powstaje

jedno nowe przedsiębiorstwo z połączenia przedsiębiorstw, które stanowiły do tej pory oddzielne podmioty gospodarcze” [Kraciuk, 2008, s. 35.] Aktualnie fuzje oraz przyjęcia po wstąpieniu Polski do UE zostały powiązane z liberalizacją handlu w państwach europejskich, co w efekcie prowadzi do zaostrzenia konkurencji również na polskim rynku. Niemniej jednak bezpośrednie inwestycje w polskim przemyśle spożywczym są wciąż pozytywnie oceniane. „Inwestycje zagraniczne polegają na lokowaniu pieniędzy w gospodarce otwartej, realizacji projektów inwestycyjnych oraz wyborze odpowiedniej stopy dyskontowej” [Czekaj, Dresler 2005, s. 264]. Głównym ryzykiem dotyczącym inwestycji zagranicznych w przemyśle spożywczym jest ryzyko polityczne, którego trudno określić ze względu na brak precyzyjnych metod jego pomiaru. Stwierdzić można, że ryzyko to jest większe w krajach, w których dokonywany jest proces głębokich przemian instytucjonalnych, i w których jest niestabilna sytuacja ekonomiczna, społeczna i polityczna. Wiele firm przemysłu spożywczego zainteresowanych jest działalnością inwestycyjną, której celem jest powiększanie zasobów rzeczowych, składników majątku trwałego oraz inwestycji finansowych. Polskie firmy rzadko prowadzą działalność inwestycyjną poza granicami, najczęściej ograniczając się do eksportu. Firmy branż spożywczych, które odniosły pozytywny skutek rozwoju powiązane były często z obcymi rynkami i wtedy zdecydowały się na ekspansję. Firmy międzynarodowe, działające na terytorium Polski w dużej części są oddziałami zagranicznych przedsiębiorstw. Polskie firmy mogą podejmować ekspansje zagraniczną, jedynie wtedy, kiedy realizują od strony finansowej i organizacyjnej odpowiedni poziom produkcji, zapewniający rozbudowę swoich struktur poza granicami naszego kraju. Wpływ na to mają środki własne oraz zdolność kredytowa do akwizycji. Należy zauważyć, że transakcje eksportowe polskich firm powinno się ubezpieczyć, aby poznać lepiej lokalne rynki. Dokonując eksportu ważna jest znajomość obowiązujących przepisów oraz zwyczajów. Dominującym kierunkiem ekspansji jest Unia Europejska, a zwłaszcza Niemcy, Francja, Hiszpania, Wielka Brytania. Przedsiębiorstwa przemysłu rolno-spożywczego są nierozzerwalnie związane z funkcjonowaniem całego sektora agrobiznesu w Unii Europejskiej, który jako podsystem polskiej gospodarki narodowej kształtuje stan, stopień unowocześnienia i wyposażenia jednostek w przemyśle spożywczym w Polsce, począwszy od gospodarstw rolnych produkujących na jego potrzeby, poprzez jednostki skupu, magazynowania, handlu hurtowego i dystrybucji produktów pochodzenia rolniczego, przedsiębiorstwa przetwórstwa rolnego a skończywszy na handlu detalicznym [Firlej 2008, s. 94]. Około 10% światowej produkcji rolnej przekracza dziś granice państw w ramach wymiany handlowej [Weis 2011, s. 29]. Ministerstwo Gospodarki chce kierować swój eksport do krajów Afryki Północnej oraz Azji, za pośrednictwem i przy wydatnej pomocy Unii Europejskiej. W 2013 roku Polska zajmowała ósme miejsce w Unii Europejskiej, biorąc pod uwagę eksport produktów przemysłu spożywczego oraz czwarte miejsce pod względem wielkości nadwyżki w handlu tymi produktami.

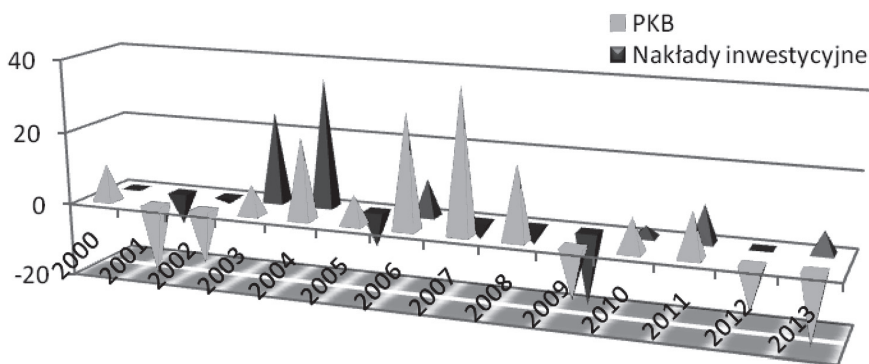
Rys. 1. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w mln Euro

Źródło: Hirsch R., <http://rafalhirsch.blogspot.com/2013/08/najbardziej-niesamowity-kwarta-w.html>, dostęp 12.03.2015.

Przeglądając się bliżej bezpośrednim inwestycjom w przemyśle spożywczym, stwierdzamy, że w latach 2006–2007 został zaobserwowany wzrost inwestycji sięgający powyżej 20 mld euro, natomiast w kolejnych latach 2007–2009 obserwowany był spadek do 7 mld euro (rys. 1). Od października 2009 do kwietnia 2010 roku zaobserwowany był niewielki wzrost do 11 mld euro, lecz w październiku 2010 roku nastąpił spadek do poprzedniego poziomu. W kolejnych latach do kwietnia 2012 r. zaobserwowany był wzrost do 16 mld Euro. W kolejnych latach odnotowany spadek sięgający w 2013 roku poniżej 0.

Rys. 2. Nakłady inwestycyjne brutto przemysłu spożywczego a zmiany PKB (%)

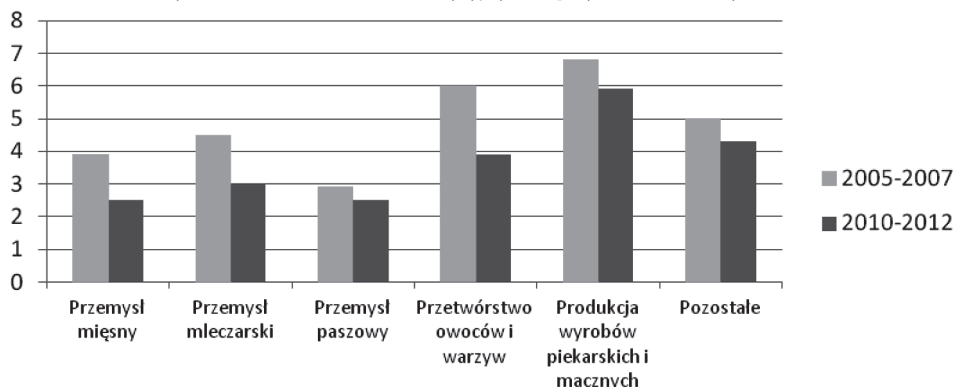

Źródło: Koleśnikow M., *Polski przemysł spożywczy*, www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=24054, dostęp 10.03.2015.

Rys. 2 pokazuje nakłady inwestycyjne brutto przemysłu spożywczego w stosunku do zmiany PKB. Największe PKB odnotowano w 2007 roku, a najmniejsze w 2001. Nakłady inwestycyjne kształtowały się następująco: do 2004 roku była

to tendencja wzrostowa sięgająca w 2004 roku ponad 30. W kolejnym roku 2005 odnotowano spadek do -10. Następnie do 2008 roku utrzymywały się na poziomie dodatnim poniżej 10, w kolejnym roku 2009 odnotowano spadek do -20, natomiast w następnych latach była to tendencja wzrostowa. Nakłady inwestycyjne w dużym stopniu uzależnione są ze środków unijnych.

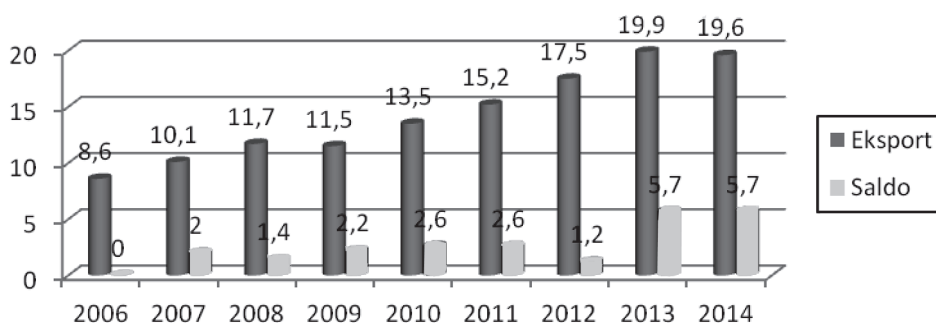
Rys. 3. Udział nakładów inwestycyjnych w przychodach branży (w %)

Źródło: Koleśnikow M., *Polski przemysł spożywczy*, www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=24054, dostęp 12.03.2015.

Największe nakłady inwestycyjne w przychodach w branży w latach 2005–2007 oraz 2010–2012 odnotowano w branży przetwórstwa owoców i warzyw, produkcji wyrobów piekarskich i mącznych oraz innych (rys. 3). Niemniej jednak przykładowo zniesienie kwot mlecznych oznaczało zwiększenie produkcji, a co za tym idzie konieczność rozbudowy mocy produkcyjnych. W realizacji są przykładowo inwestycje zakładów budowlanych Polmlek oraz Mlekpól. Oznacza to, że przedsiębiorstwa przygotowując się do zwiększania mocy produkcyjnych planują także powiększanie skali eksportu.

Rys. 4. Eksport produktów rolno-spożywczych z Polski (w mld euro)

Źródło: Ministerstwo Rolnictwa, GUS, <http://www.inwestor.msp.gov.pl/si/polska-gospodarka-wiadomosci-gospodarcze/28231,Eksport-polskiej-zywnosci-2014-kolejnym-rekordowym-rokiem.html>, dostęp 15.03.2015.

Eksport produktów rolno-spożywczych w Polsce w latach 2006–2014 z roku na roku ogólnie wzrastał. Odnotowano niewielki spadek w 2009 roku, lecz szybko nastąpił powtórny wzrost o 2% do roku 2010. W latach 2011–2013 zaobserwowany był stosunkowo dobry wzrost dla eksportu. W 2014 roku odnotowano niewielki spadek do 19,6% (rys. 4).

Wybrane przykłady inwestycji i ekspansji zagranicznej polskich firm spożywczych

Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej nastąpił rozwój w następujących obszarach: wprowadzono nowe technologie przetwórstwa żywności, rozpowszechniono komputeryzację procesów pracy i produkcji, dbano o pełne wykorzystanie mocy produkcyjnych:

- ❑ Nowe technologie przetwórstwa żywności.

W ostatnim czasie powstawały coraz nowsze technologie przetwarzania żywności, co w rezultacie zaowocowało eksportem żywności o dłuższym okresie ważności co pozwala na dłuższy termin ich ważności oraz przyczynia się do zwiększenia ilości dostępnych na rynku produktów spożywczych. Coraz więcej produktów jest wytwarzanych za pomocą metody zwanej ekstruzją, polegającą na zgniataniu żywności aż do wytworzenia półpłynnej masy, a następnie jej przeciśnięciu przez niewielką szczelinę, aby zwiększyć różnorodność tekstury, kształtu oraz barw otrzymywanych z podstawowego składnika” (<http://www.eufic.org/article/pl/artid/new-food-technologies-processing/>).

- ❑ Komputeryzacja.

W przemyśle spożywczym coraz częściej są wykorzystywane komputery, które różnią się między sobą oprogramowaniem, jak i wydajnością obliczeniową. „Stosuje się je do prowadzenia gospodarki magazynowej, nadzorowania przebiegu procesów, a także szybkiej zmiany asortymentu” [Dąbrowski 2009, s. 15]. Dostępne są już programy komputerowe, które w dużej mierze pozwalają na określenie optymalnych parametrów, jakie występują w procesach fermentacyjnych w przemyśle spożywczym przy wytwarzaniu piwa lub wina oraz fermentacji przy produkcji serów twarдых oraz innych produktów mleczarskich.

- ❑ Pełne wykorzystanie mocy produkcyjnych.

Pełne wykorzystanie mocy produkcyjnych to również efektywność linii produkcyjnych. Należy w pełni korzystać z parku maszynowego, jaki posiada w danym momencie przedsiębiorstwo produkujące artykuły spożywcze. W przypadku wysoko wyspecjalizowanych linii produkcyjnych posiadanie odpowiednich końcówek oraz wyposażenie końcówki ciągu może w dużej mierze przynieść zaskakująco pozytywne efekty kilkukrotnym wzrostem

wydajności pracy. Duże znaczenie mają także zdolności dotyczące pakowania produktów.

□ **Ekspansja eksportowa.**

Obejmuje intensyfikację dotychczasowych rynków, wchodzenie na nowe rynki, oraz poszerzanie oferty produktowej. To wszystko w konsekwencji doprowadza do otwarcia się zagranicznych przedstawicielstw, budowy sieci dystrybucji oraz uruchomienia produkcji za granicą.

Wyniki badań

Z przeprowadzonej analizy wynika, że bezpośrednie inwestycje zagraniczne w latach 2006–2013 spadały, co pokazuje, że zmniejszyły się inwestycje z innymi krajami. Z roku na rok zwiększa się handel zagraniczny, eksport i import produktów rolno-spożywczych, co jest korzystną sytuacją. Podjęcie próby dokonania oceny inwestycji zagranicznych oraz ekspansji zagranicznej wskazało, że na tym polu jest jeszcze wiele do zrobienia. Otwarcie rynków państw Unii Europejskiej oraz inwestycje zagraniczne zaczęły polepszać sytuację w przemyśle spożywczym. Duża liczba polskich przedsiębiorstw stała się częścią zagranicznych przedsiębiorstw, co spowodowało włączenie ich w procesy globalizacji. Na podstawie przeprowadzonej analizy stwierdzono, że:

1. Otoczenie rynkowe przemysłu spożywczego stanowi zasadnicze źródło jego szans i zagrożeń oraz atutów i słabości. W przemyśle spożywczym wciąż występuje konieczność napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz poszerzania współpracy międzynarodowej.
2. W badanym okresie wystąpiło polepszenie się wyników wymiany handlowej produktami rolno-spożywczymi Polski, czemu sprzyjał napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych.
3. Obecna sytuacja w Polsce przyczynia się do wzmocnienia pozycji rynkowej i w konsekwencji szerokiej ekspansji na rynki światowe, pomimo tego, że odbiorcami polskich produktów rolno-spożywczych są w przeważającym stopniu kraje Unii Europejskiej, do których kierowane jest około 80% eksportu rolno-spożywczego z Polski.

Literatura

- CZEKAJ J., DRESLER Z., 2005, *Zarządzanie finansami przedsiębiorstw podstawy teorii*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- CZTERNASTY W., CZYŻEWSKI B., 2007, *Struktury kierowania agrobiznesem w Polsce, Teoria, analiza, tendencje*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- CZYŻEWSKI A., HENISZ-MATUSZCZAK A., 2006, *Rolnictwo Unii Europejskiej i Polski. Studium porównawcze struktur wytwórczych i regulatorów rynków rolnych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.

- DĄBROWSKI A., 2009, *Podstawy techniki w przemyśle spożywczym*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna, Warszawa.
- FIRLEJ K., 2008, *Rozwój przemysłu rolno-spożywczego w sektorze agrobiznesu i jego determinanty*, Wydawnictwo UE w Krakowie, Kraków.
- FIRLEJ K., SZYMAŃSKI M., 2012, *Przemysł spożywczy na tle wybranych sektorów gospodarki narodowej w dobie ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego*, Warszawa.
- FIRLEJ K., ŻMIJA D., 2014, *Transfer wiedzy i dyfuzja innowacji jako źródło konkurencyjności przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce*, Kraków.
- LIZIŃSKA W., 2010, *Proces integracji europejskich a napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do sektora rolno żywnościowego*, Olsztyn.
- OLSZAŃSKA A., SZYMAŃSKA J., 2014, *Agrobiznes 2014. Rozwój agrobiznesu w okresie 10 lat przynależności Polski do Unii Europejskiej nr 361*, Wrocław.
- PIERŚCIONEK Z., JUREK-STĘPIEŃ S., 2006, *Czynniki sukcesu polskich przedsiębiorstw na rynkach Unii Europejskiej*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- WEIS T., 2011, *The global Food economy: The bat tle for The future of farming*, ZedBooks 2011.
- CZYZEWSKI A., KUŁYK P., 2012, *Dostosowania cen i dochodów w rolnictwie w Polsce i Rosji. Próba porównania*, Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, T. 99, z. 2, http://www.wne.sggw.pl/czasopisma/pdf/RNR_2012_T99_z2_s45.pdf, dostęp 20.04.2015.
- FIRLEJ K., 2010, *Globalizacja i integracja europejska – szansa czy mit dla polskiego agrobiznesu*, http://www.wne.sggw.pl/czasopisma/pdf/EIOGZ_2010_nr84_s23.pdf, dostęp 20.04.2015.
- FIRLEJ K., 2010, *Ocena konkurencyjności i szans rozwoju przedsiębiorstw przemysłu rolno-spożywczego w warunkach unijnych*, <http://www.wtk.kpsw.edu.pl/kpsw/pobierz/wydawnictwo/re3/13Firlej.pdf>, dostęp 22.04.2015.
- FIRLEJ K., 2014, *Cele i zakres innowacji w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego w Polsce*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Tom XVI, Zeszyt 2, Warszawa-Poznań-Lublin, <http://krzysztoffirlej.pl/wp-content/uploads/2015/04/Cele-i-zakres-innowacji-w-przedsi%C4%99biorstwach-przemys%C5%82u-spo%C5%BCywczego-w-Polsce.pdf>, dostęp 25.04.2015.
- HIRSCH R., <http://rafalhirsch.blogspot.com/2013/08/najbardziej-niesamowity-kwartal-w.html>, dostęp 12.03.2015.
- KOLEŚNIKOW M., *Polski przemysł spożywczy*, www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=24054, dostęp 10.03.2015.
- KRACIUK J., *Koncentracja produkcji w polskim przemyśle spożywczym*, http://www.wne.sggw.pl/czasopisma/pdf/PRS_2008_T5%2820%29_s33.pdf, dostęp 2.04.2015.
- URBAN R., *Przemysł spożywczy w Polsce*, media.ingbank.pl/file/mediakit/78915/.../ing_raport_spozywczy_2008.pl, dostęp 04.05.2015.

Streszczenie

Celem pracy było przedstawienie otoczenia rynkowego przemysłu spożywczego, inwestycji i ekspansji zagranicznej. Otoczenie rynkowe w danym sektorze gospodarczym stanowi zasadnicze źródło szans i zagrożeń, atutów i słabości. W całej gospodarce

polskiej występował deficyt kapitału krajowego dlatego potrzebny był napływ kapitału od inwestorów zagranicznych. Najważniejszym napływem kapitału są bezpośrednie inwestycje, które posiadają bardzo ważne źródła finansowania procesów rozwojowych i restrukturyzacyjnych. Znaczący szybki rozwój polskiego eksportu rolno-spożywczego sugeruje, że firmy krajowe z branży spożywczej będą coraz więcej dokonywać inwestycji za granicą. Ekspansja zagraniczna dla polskich firm była zauważana dopiero w latach po akcesji. W Polsce udział produktów rolno-spożywczych w latach 2003–2013 w handlu zagranicznym znacząco wzrósł. W 2013 roku Polska znajdowała się na ósmym miejscu pośród państw Unii Europejskiej, z uwzględnieniem eksportu produktów rolno-spożywczych. Odbiorcami polskich produktów rolno-spożywczych są w przeważającym stopniu kraje Unii Europejskiej, do których kierowane jest około 80% eksportu rolno-spożywczego z Polski.

Słowa kluczowe: przemysł spożywczy, otoczenie rynkowe, inwestycje bezpośrednie, inwestycje zagraniczne, handel zagraniczny, eksport, import

The value of the market environment in food production 2013–2014 years

Summary

The aim of the study was to present market environment, the food industry, investments and international expansion. The market environment in the economic sector is an essential source of opportunities and threats, strengths and weaknesses. In the Polish economy there was a deficit of domestic capital therefore an influx of capital from foreign investments was necessary. The most important inflow of capital are direct investments, which have a very important source of financing development and restructuring processes. Significant, rapid development of Polish agri-food exports suggests that domestic companies from the food sector will invest more and more abroad. Expansion abroad for Polish companies was noticed only in the years after joining the EU. In Poland, the share of agri-food products in the years 2003–2013 in foreign trade increased significantly. In 2013, Poland was on the eighth place among the European Union countries, when considering exports of agri-food products. The importers of Polish agricultural and food products are predominantly the countries of the European Union, which receive approximately 80% of agri-food exports from Poland.

Keywords: food industry, market environment, direct investments, foreign investment, foreign trade, export, import

Значение рыночного окружения в производстве продовольственных продуктов в 2013–2014 годах

Краткое изложение

Целью данной работы было представление рыночного окружения продовольственной промышленности, инвестиций и заграничной экспансии. Рыночное окружение в данном секторе экономики является основным источником возможности

и опасности, вероятности и слабости. Во всей Польской экономике существовал дефицит отечественного капитала, поэтому необходим был приток капитала от зарубежных инвесторов. Главным притоком капитала являются непосредственные инвестиции, составляющие существенные притоки финансирования процессов развития и реструктуризации. Очень быстрое развитие польского аграрно-продовольственного экспорта указывает на то, что отечественные фирмы продовольственной отрасли планируют дальнейшее инвестирование за границей. Заграничная экспансия для польских фирм была замечена лишь в период после акцессии. В Польше участие аграрно-продовольственных продуктов в 2003–2013 годах во внешней торговле значительно возросло. В 2013 году Польша находилась на восьмом месте среди государств Европейского Союза, принимая во внимание анализ экспорта аграрно-продовольственных продуктов. Получателями польских сельскохозяйственных – продовольственных продуктов в преобладающей степени были страны Европейского Союза, в которые направлялось около 80% аграрно-продовольственного экспорта из Польши.

Ключевые слова: продовольственная промышленность, рыночное окружение, непосредственные инвестиции, заграничные инвестиции, внешняя торговля, экспорт, импорт

JEL: J43